

Skrift vs. tale på internettet: Et argument for en interaktionelt fokuseret tilgang til skriftlige samtaler på Facebook

Maria Jørgensen
Lingvistik, Aarhus Universitet
mariajorg1989@gmail.com

Abstract

This article is centered around the discussion on the relationship between spoken and written language in online written discourse, which it investigates from the perspective of interactional grammar (“samtalegrammatik”). The purpose of the article is to highlight certain shortcomings in the discussion as it has played out so far and to argue for a different approach to it, inspired by conversation analysis.

After an introduction to the discussion, a CA-inspired analysis of a phenomenon of oral interactional grammar, namely questions in the declarative used in threads in two Facebook groups, is presented. It is concluded that using the method is possible and that the phenomenon investigated works in the same way on Facebook as it does in oral interaction. The article discusses what perspectives these findings give on the discussion on the relationship between speech and writing in online written discourse.

Finally, it is recommended that more investigations of this sort are conducted, among other things to refine the method and to further investigate what insights it can provide on the relationship between spoken and written language online.

Indledning, baggrund og oversigt

En diskussion, der har været på bordet siden udforskningen af computermedieret kommunikation startede i halvfemserne, er, i hvor høj grad dette sproglige udtryk kan karakteriseres som talesprog. Den eksisterende litteratur på området har argumenteret for vidt forskellige positioner: At dette sprog må betragtes som talesprog, som skriftsprog eller som en hybrid mellem tale og skrift. I de fleste undersøgelser ser de talesprogstræk, der undersøges, imidlertid ud til at være meget register- eller genrebestemte: Det gælder fx ordvalg og grammatik, som i online interaktion ofte er hverdagslige og derfor fortolkes som talesprogsagtige (se afsnit 2). At fokusere mere på interaktionelitet i stedet kunne være en frugtbar måde at undersøge træk, som online interaktion ser ud til at dele med talesproget – og mere specifikt med sproget i samtaler.

I denne artikel præsenterer jeg min analyse af et samtalegrammatisk træk, nemlig deklarativt formulerede spørgsmål, i brug på Facebook (om samtalegrammatik, se nedenfor). Artiklens formål er at slå et slag for brugen af et interaktionelt og samtaleanalytisk fokus i udforskningen af skriftsproget i online interaktion, og særligt på sociale medier. Den metode, der foreslås i artiklen,

bidrager med et nyt perspektiv på diskussionen om sproget på sociale medier – et perspektiv, som ikke begrænser sig til en skelnen mellem skrift og tale, men som inddrager interaktionalitet som et helt centralt aspekt i online sprogbrug.

Internettet tilbyder i stigende grad muligheder for at kommunikere mundtligt, fx via Skype-telefonsamtaler eller udveksling af indtalte beskeder i instant messaging-tjenesten WhatsApp. For klarhedens skyld skal det derfor bemærkes, at denne artikel ikke beskæftiger sig med disse typer mundtlig kommunikation, men udelukkende med skriftmedieret sprogbrug; ordene ”online sprogbrug”, ”online interaktion” etc. refererer altså i artiklen aldrig til mundtlige kommunikationsformer som de ovennævnte. Derudover begrænser disse termer sig til sprogbrug i situationer med social interaktion; e-mail, chat, Facebook- og Twitterinteraktion er eksempler på dette, mens fx sproget i online artikler eller e-bøger ikke medregnes. Det arbejde, der ligger til grund for artiklens indhold, er lavet i forbindelse med mit speciale om samtalegrammatik på Facebook, som jeg for nyligt afleverede ved Lingvistik på Aarhus Universitet (AU). Specialet tager til dels udgangspunkt i mit engagement i AU-forskningsgruppen DanTIN (Danish Talk-In-Interaction), der undersøger grammatikken i danske samtaler – som vi mener adskiller sig markant fra skriftsprogets grammatik (jf. fx Brøcker et al. 2012) – og bl.a. står bag hjemmesiden Samtalegrammatik.dk. Ved samtalegrammatiske fænomener forstår DanTIN bestemte former (fx ord eller sætningskonstruktioner) der bruges logisk og systematisk i interaktion til at udføre konkrete handlinger (Brøcker et al. 2012:12). Blandt de undersøgte fænomener er fx syntaktiske konstruktioner som ordstillingen i fordi-ytringer i samtaler, som DanTIN finder adskiller sig fra traditionelle beskrivelser ved oftere at have helsætningsordstilling end ledsætningsordstilling (Mikkelsen 2011), samt forskellige leksikalske fænomener, herunder tøvpartiklen $\phi h(m)$, som gruppen har vist er en problem-markør, og dermed mere end blot den tøve- eller fyldlyd den beskrives som i fx Den Danske Ordbog (2017) og Hansen & Heltoft (2011:1137). Gruppen bruger samtaleanalyse som metode i undersøgelsen af disse fænomener; dette gøres, fordi DanTIN-gruppen ser grammatikken i samtaler som ikke blot situeret i, men betinget af interaktion. Samtaleanalyse tillader gruppen at stille skarpt på de interaktionelle mekanismer, der ligger bag de samtalegrammatiske fænomener, hvilket er essentielt netop for at kunne afsløre samtalegrammatiske fænomener (for en lignende, interaktionelt funderet tilgang til grammatik, se Thompson, Fox & Couper-Kuhlen 2015).

En del af den faglige motivation bag både specialet og denne artikel er et ønske om at udforske, i hvor høj grad vi kan bruge samtaleanalyse og samtalegrammatik som metode og ramme i udforskningen af sproget på internettet. Denne motivation grunder i mine egne observationer af brugeres interaktionelle opførsel på forskellige sociale medier, som efter min mening på mange punkter ligner den, vi ser i mundtlige samtaler.

Artiklen indledes med en kort begrebsafklaring. Afsnit 2 giver en kort redegørelse for, hvordan forholdet mellem skrift og tale i skriftlig online interaktion er blevet behandlet i international og dansk kontekst indtil nu, og argumenterer for, at de træk, der indtil videre er blevet undersøgt i høj grad kan tilskrives genre og register snarere end egentligt samtalesprog. I afsnit 3 beskrives data og metode, hvorefter jeg præsenterer analysen af deklarativt formulerede spørgsmål i interaktioner på

Facebook i afsnit 4. Derefter følger i afsnit 5 en diskussion af, hvilke pointer vi kan drage fra analysen, og hvad de betyder for diskussionen om skrift vs. tale online. Min konklusion kan findes i afsnit 6.

Begrebsafklaring

I tilfælde af, at læseren ikke er så bekendt med terminologien på Facebook, vil jeg her kort afklare en række af de termer, jeg bruger hyppigt i artiklen.

- **Facebookgruppe:** Et større eller mindre forum på Facebook skabt af gruppens medlemmer selv. Her kan gruppemedlemmerne dele fx links eller skrive beskeder, som alle medlemmer kan se.
- **Opslag:** Betegnelsen for nyt indhold, der lægges op i gruppen. Opslag kan bestå af tekst, billeder, links, filer etc. Gruppemedlemmer kan **reagere** på opslaget, fx med en **synes godt om-tilkendegivelse** (et **like**) eller **kommentarer**.
- **Kommentartråd:** En samling af kommentarer, der udgør en lukket enhed. Jeg bruger ordet kommentartråd som en samlende betegnelse for et opslag og alle de dertilknyttede kommentarer.

Skriftsprog vs. talesprog online

Sproget online er ofte mere dialogisk, mindre formelt og ortografisk mindre rigtigt end det, vi kunne kalde det traditionelle skriftsprog i fx bøger og aviser, og det er blevet debatteret siden de første sprogfokuserede undersøgelser af e-mails og chat, i hvor høj grad sproget kunne betragtes som talesprog på skrift (jf. Jensen 2014:11). Hvor nogle har argumenteret for, at det kan opfattes som talesprog (fx Maynor 1994; Yates 1996), har andre fokuseret på, at sproget har *både* skrift- og taletræk (herunder Herring 2010, 2011; Crystal 2011); nogle beskriver denne dobbelthed som et skrift-tale-kontinuum, der placerer sproget et sted imellem skrift og tale på en række parametre, som fx spontanitet, standardgrammatik vs. ikke-standardgrammatik, ordvalg og kontekstbundethed (Marques 2008:574), mens andre har kaldt sproget enten en skrift-tale-hybrid, et sprogligt udtryk med både skrift- og talesprogstræk eller et ”tredje medium”, der både har skrift- og talesprogstræk samt egne unikke karakteristika (det har fx Crystal 2011; jf. også diskussionen i Hougaard 2004:35 ff.). Andre igen har afvist, at begrebet talesprog kan bruges i karakteristikken af sproget online, og argumenteret for, at det er skriftsprog og intet andet (herunder Jensen 2014).

Lad os se lidt nærmere på de træk, der ofte er blevet beskrevet som talesprogsagtige. Blandt de hyppigst nævnte træk er **ordvalg** og **typografiske valg**. De ord, vi bruger i interaktion online, kan minde meget om talesproget – Marques finder fx færre ’prestigeord’ (bl.a. formelle ord og fremmedord) og tegn på et mindre planlagt, mere spontant sprog i portugisisk e-mail-kommunikation mellem studerende og undervisere (Marques 2008:574). Disse træk tolker hun som særligt talesprogsagtige. Mange typografiske valg, fx at skrive med versaler (fx *HEJ*) eller at skrive det samme bogstav mange gange efter hinanden (fx *Jaaaa*), bliver også ofte tolket som talesprogstræk eller snarere som kompensation for fx manglende fonetiske virkemidler (i de

nærværende eksempler som hhv. øget volumen og lydforlængelse; se Crystal 2006:37). **Kontekst** eller **situation** spiller også en stor rolle. Traditionelt anskuet står skrift alene og skal ”kunne klare sig på egen hånd” (Jensen 2014:14); i tale er der derimod mere frit spil, og hvis noget fx bliver misforstået eller skal uddybes, kan det løses løbende (ibid.). Online interaktion ligner mere tale i den forbindelse. Desuden er de **emner**, der tages op, ofte hverdagsagtige, private eller på andre måder nogle, vi kan skrive meget uformelt om, og sidst men ikke mindst er den tekst, vi producerer online, oftest langt mere **dialogisk** end traditionelt skriftsprog (jf. diskussion i Jensen 2014).

Det er imidlertid ikke uproblematisk at tolke de ovennævnte træk som særligt talesproglige. Jensen (2014: 16 ff.) understreger for eksempel, at mange af trækkene er udtryk for hvad Koch & Oesterreicher (fx 1985) kalder *konceptuelt talesprog*; det er træk, der prototypisk associeres med talesproget, og overordnet kan karakteriseres af nærhed og intimitet. *Konceptuelt skriftsprog* stilles af Koch & Oesterreicher op imod dette som fjernt og formelt (Jensen 2014: 17). Som Jensen pointerer, betyder dette dog ikke, at skrift ikke kan være nært (som det fx er i kærestebreve), og at tale ikke kan være fjernt (som det fx er i en retssal). Selvom Jensen ikke nævner ordet direkte, ser det ud til, at de træk, der er blevet undersøgt, i høj grad har noget at gøre med genre eller register, altså undertyper af sprog, der har særlige karakteristika, fx brugen af bestemte ord eller brug i en bestemt situation (jf. fx Biber & Conrad 2009). Både mundtlige og skriftlige tekster kan være forskellige alt efter, hvem der skriver dem, og hvilken situation, de skrives i (Biber & Conrad 2009:1-2), og det lader til at være det, der sker i online sprogbrug. Stæhr (fx 2015) kalder netop den type sprogbrug, vi finder online, for ”*hverdagsskriftsprog*”, og Iorio (2015) kalder det ”*vernacular literacy*.” Begge pointerer, at vi med internettets udbredelse har gjort skriftsprog til en del af vores sproglige hverdag – vi bruger det til uformel kommunikation med hinanden på daglig basis. Derfor kan man ikke længere se skriftsprog som helt det samme som før; vores forståelse af det må udvides, og vi må forstå, at der nu kan være flere sameksisterende normer; både den konservative retskrivning og de forskellige skriftsproglige mikro- og makrogruppenormer, der findes på fx sociale medier, eksisterer således side om side (se Stæhr 2015). Den situation, sproget online bruges i, er altså hverdagslig, og diskussionen kan hævdes at have drejet sig om elementer, der kun *konceptuelt* eller *prototypisk* kan kaldes talesproglige. Mange af trækkene er måske snarere eksempler på en anderledes skriftsprogs-genre og udtryk for nye, hverdagsskriftsproglige normer end på talesproglige træk i en skrift-tale-hybrid.

Som medlem af forskningsgruppen DanTIN har jeg ikke kunnet undgå at bemærke, at der på fx Facebook nogle gange optræder forskellige ord og konstruktioner, som jeg kender fra gruppens hjemmeside Samtalegrammatik.dk – herunder talesprogets fire forskellige former af det ord, der i skriftsproget staves *hvad*, helsætningsordstilling efter *fordi*-ytringer og partikler som *nå* og *øh(m)* (se Samtalegrammatik.dk 2017) – og også at den måde, interaktionen på Facebook udformer sig på, ofte ser ud til at følge nogle af de samme mønstre, som dem vi kender i mundtlige samtaler. I stedet for at diskutere skrift vs. tale som forskningen har gjort hidtil, kunne det være mere produktivt at tage et interaktionelt fokus med samtaleanalyse som metode og samtalegrammatikken som ramme for analysen af online interaktion. Dette ville måske kunne belyse træk og mekanismer, der ellers

regnes for særlige for samtaleproget, *in action* på internettet. De følgende afsnit vil vise, hvordan en sådan analyse kan føres ud i livet.

Undersøgelsens data og metodisk-teoretiske udgangspunkt

For at teste den ovenstående tilgang har jeg nærstuderet et samtalegrammatisk fænomen, nemlig deklarativt formulerede spørgsmål, som de bruges i kommentartråde i to Facebookgrupper, som jeg selv er medlem af. Jeg ser ikke noget problem for projektet i at jeg selv er med i grupperne: Der er indsamlet halvanden års materiale fra den ene gruppe og to års materiale fra den anden, og kun én måneds materiale stammer fra den periode, hvor jeg var bevidst om specialeprojektet. Selv i denne periode har jeg dog indgået i grupperne som naturlig sprogbruger, og jeg har brugt grupperne som normalt. Desuden har mit kendskab til grupperne været nyttigt, bl.a. til at supplere kontekst.

Den ene gruppe er en vennegruppe bestående af to mænd og to kvinder i tyverne. Medlemmerne bruger primært gruppen til at planlægge fælles komsammener og dele musik, nyheder, videoklip og lignende fra nettet. Gruppen er meget aktiv; der postes af og til flere opslag på én dag, og mængden af kommentarer og andre reaktioner pr. opslag varierer fra ingen til omkring 80 – normalt falder der omkring 10 kommentarer pr. opslag. Mit datasæt fra denne gruppe består af alle de opslag, der har minimum én tilhørende kommentar, og som er postet mellem januar 2015 og september 2016. Den anden gruppe er en madklub bestående af 13 kvinder i tyverne (heraf er kun 12 aktive, dvs. skriver opslag, kommenterer og liker). Gruppen er knapt så aktiv som firemandsgruppen med gennemsnitligt omkring to-tre opslag pr. måned, og dens primære formål er at planlægge fælles aftensmad, selvom der også deles fx videoklip i gruppen. Mit datasæt fra denne gruppe består igen af alle opslag med minimum én kommentar, og da mængden af materiale er mindre end i firemandsgruppen, er al data fra gruppens start i 2014 og frem til 2016 blevet indsamlet. Begge gruppers medlemmer har godkendt indsamlingen af kommentartrådene og optræder anonymiseret i alle eksempler.

Min analysemetode er som nævnt samtaleanalyse (*conversation analysis*; Sacks, Schegloff & Jefferson 1974; Sidnell & Stivers 2013), en metode der, på trods af at være blevet udviklet specifikt til studiet af mundtlige samtaler, også af og til bruges på skriftligt data online (se fx Giles et al. 2015; Paulus et al. 2016). Samtaleanalysen går til data med den grundantagelse, at intet i interaktion er tilfældigt. Der er mening og orden at finde i alle interaktioner, både på ytringsniveau og forskellige ytringer imellem ("*order at all points*", Sacks 1984:22), og med samtaleanalyse kan denne systematiske organisering afdækkes. Samtaleanalytikerens analyse og fortolkning af systematikken er informeret af ytringerne før og efter det fænomen, der undersøges – hvad er den ytring jeg undersøger en reaktion på? Hvordan forstås ytringen af de interagerende, og hvordan kan dette ses i deres reaktioner? Det er i data selv at svaret på, hvad et bestemt element af interaktionen gør, skal findes, en metode der kaldes *next turn proof procedure* (Sidnell 2013:79). Grundig gennemgang og beskrivelse af enkelte udpluk af interaktionen tillader brugeren af samtaleanalyse at afdække den orden og organisering der er, men som ikke nødvendigvis kan ses eller høres i første omgang. Et afgørende princip i samtaleanalysen er sekventialitet, der beskriver det faktum, at ytringer og handlinger ofte er organiseret i såkaldte nærhedspaar (*adjacency pairs*, Schegloff

2007:13-14), der er forbundet via konditionel relevans (*conditional relevance*, Sidnell 2010:63 ff.). Et spørgsmål er for eksempel førstepardel i en spørgsmål-svar-sekvens, mens andenpartdelen, svaret, er konditionelt relevant for førstepardelen – et spørgsmål *kræver* med andre ord et svar.

Min undersøgelse rammesættes desuden af konceptet samtalegrammatik, som beskrevet i indledningen.

Deklarativt formulerede spørgsmål

Det er et velkendt fænomen på tværs af sprog, at deklarativt formulerede sætninger kan bruges som spørgsmål (jf. fx Hayano 2013:397-398), og selvom fænomenet også er kendt på dansk (se fx Hansen og Heltoft 2011:1051 ff.; Heinemann 2010:2704) har behandlingen af det dog indtil videre været overraskende sparsom. Om deklarative sætninger siges det generelt i de danske grammatikker, at de bruges til at fremsætte påstande (Christensen & Christensen 2009:223), mens det at ytre spørgsmål ifølge grammatikkerne varetages af den interrogative ordstilling. Praktisk talt ingen af de undersøgelser eller grammatikker, der nævner deklarativt formulerede spørgsmål på dansk, går i dybden med dem (i Hansen og Heltoft 2011 er fænomenet fx kun nævnt som en sidebemærkning i forbindelse med et andet fænomen). I engelsk er de dog blevet behandlet relativt grundigt, også i samtaler (se fx Raymond 2010; Heritage & Raymond 2012). Det er primært disse behandlinger af deklarativt formulerede spørgsmål jeg vil læne mig op ad i min analyse. Den sparsomme behandling af spørgsmålene i dansk kunne tyde på, at de primært er et fænomen i samtaler, og de kvalificerer sig således til en samtalegrammatisk undersøgelse (bruges i samtaler, underbeskrevet i traditionelle grammatikker).

Deklarativt formulerede spørgsmål forekommer i skriftsprog på Facebook. Jeg har fundet i alt 9 eksempler i mine data, som alle opfører sig stort set ens – der ser altså ud til at være både logik og systematik i spørgsmålstypens forekomst. Nedenfor vil jeg give to eksempler, der illustrerer denne systematik.

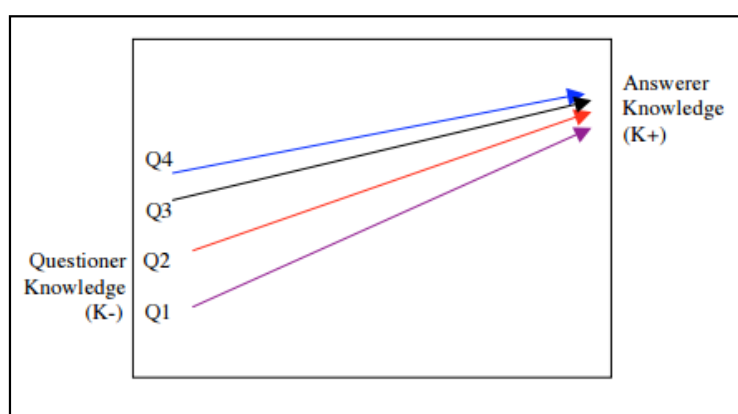
Det første eksempel er fra madklubben, der har brugt tråden, som uddraget stammer fra, på at forsøge at bestemme om de skal mødes til brunch eller aftensmad d. 1. februar. Indtil videre har de enkelte medlemmer tilkendegivet deres præferencer for hhv. aftensmad eller brunch i tråden. Anne byder så ind med denne kommentar, hvor hun refererer til en julefrokost flere af gruppemedlemmerne deltager i:

1) Madklubben: Julefrokost (kommentar 12-14 i en længere tråd)

Annes kommentar er en smule vag – hun skriver fx ”*man*” i stedet for ”*jeg*”, og ”*det kunne godt tænkes*” at man var ”*lid*” [sic.] smadret, i stedet for fx ”*jeg er smadret dagen efter*”. Anne giver altså ikke en direkte tilkendegivelse af, hvorvidt hun selv er mest interesseret i aftensmad eller brunch. Eva spørger dernæst ind til kommentaren med et deklarativt formuleret spørgsmål. Spørgsmålet tager form af et såkaldt A-statement om et B-event (Labov & Fanshel 1977), altså en fremstilling af én talers forhold foretaget af en anden taler, hvilket er et typisk format for deklarativt formulerede spørgsmål i samtaleproget (jf. fx Hayano 2013:397); dette afkræver normalt en be- eller afkræftelse (ibid.), hvilket det også får her, da Anne svarer ”*ja, hvis det bliver d. 1. februar*”. Formatet er også et eksempel på en formulation (Heritage & Watson 1979), en slags ”opsummerende” ytring, der destillerer noget i det forudgående og formulerer essensen af det. Det er netop det, der sker her; Evas spørgsmål går på, om det Anne egentlig siger, er, at hun har tømmermænd – eller i hvert fald er ”*lid smadret*” – om morgenen d. 1. februar.

Figur 1: Epistemiske gradienter (Heritage & Raymond 2012:181)

Ved at bruge en deklarativ sætning frem for en interrogativ viser Eva en række forskellige ting om sin fortolkning og forståelse af situationen. Hun bruger en formulation – altså kan hun, på trods af Annes vage formulering, alligevel udtrække essensen af hendes kommentar. Dermed viser hun, at hun allerede har viden (eller i hvert fald en kraftig formodning) om, hvad svaret på spørgsmålet bliver. Heritage & Raymond (2012) har påvist, at formen på et spørgsmål kan vise forskellige

grader af viden hos ytreren (i et kontinuum der spænder fra meget lidt forhåndsviden, K-, til meget forhåndsviden, K+, hvor K står for Knowledge). Dette illustreres i figur 1, hvor Q(uestion type)1 er spørgsmål med hv-ord, Q2 er interrogativt formulerede sætninger uden hv-ord, og Q3 deklarativer med vedhæftede spørgeord som fx *ikke*, og Q4 er deklarativ formuleringer. Deklarativt formulerede spørgsmål er altså højest på Questioner Knowledge-aksen.

Eva viser kort sagt, at hun er inde i sagerne – havde hun spurgt med en interrogativ, fx ”Er der større chance for at du kommer hvis det bliver om aftenen, Anne?” havde hun vist mindre viden og forståelse. Forståelsen kommer naturligvis fra hendes tolkning af Annes kommentar.

Men hvis Eva allerede kender svaret, hvorfor spørger hun så? Der er først og fremmest et vist reelt afklaringsbehov; gruppen har gang i en aftaleforhandling, og Annes kommentar viser ikke direkte, hvordan hun forholder sig til denne forhandling. Med spørgsmålet udbeder Eva sig en afklaring af dette. Derudover viser Eva med brugen af netop en deklarativ formulering sin orientering mod forskellige videnskæssige rettigheder og forpligtelser, der er i interaktion (se Stivers et al. 2011; Heritage 2013). For det første viser hun en forståelse af, at retten til informationen i svaret er Annes (jf. Raymond 2010): Anne er den epistemiske autoritet og har førsteretten til den viden, der er i spil, fordi den handler om hende (hun har *epistemic primacy*, Stivers et al. 2011:13 ff.). Eva ville derfor, på trods af sin forståelse, kunne komme i problemer ved bare at konstatere sin fortolkning af Annes kommentar. Samtidig har Eva dog et ansvar for at forholde sig til ting, hun kan forventes at vide (Stivers et al. 2011:18), herunder den viden, der er blevet etableret i løbet af interaktionen. Det er derfor vigtigt, at hun viser sin forståelse for, hvad Annes kommentar faktisk betyder – her er en deklarativ formulering nyttig.

Sidst men ikke mindst er det vigtigt at påpege, at Evas spørgsmål nok ikke udelukkende stilles for at afklare Annes position i forhold til aftaleforhandlingen, men også for at udpege, hvad Anne lige gjorde i sin forudgående kommentar, nemlig tilkendegav, at hun regner med at være træt eller have tømmermænd dagen efter julefrokosten. Eva kan siges på en måde at stille Anne til regnskab for, hvad hun har sagt. Det skal dog ikke forstås uden et glimt i øjet; siden Eva nemt kan tolke betydningen i Annes kommentar, har det nok ikke været Annes hensigt at skjule den, og både hun og Eva bruger smileys (især Evas, smileyen med tungen hængende ud af munden, bruges meget i forbindelse med spøjefulde bemærkninger, jf. Urban Dictionary 2017).

For at opsummere ser det altså ud til, at der er flere grunde til, at Eva bruger en deklarativ formulering til at stille sit spørgsmål. Der er noget i Annes forudgående kommentar, der er brug for opklaring på, højst sandsynligt fordi gruppen er midt i en aftaleforhandling. Der bliver efterspurgt en bekræftelse, og det kommer der også. Eva har dog allerede viden om situationen (fra Annes kommentar), og kan vise den ved brugen af en deklarativ; således lever hun op til sit epistemiske ansvar. Samtidig respekterer hun Annes epistemiske ret til den viden, der er i spil, ved faktisk at stille et spørgsmål, og sidst men ikke mindst holder hun Anne op på det, hun har sag. Desuden er en vigtig detalje at bemærke, at uddraget viser en klar sekventialitet med et nærhedspar (i dette tilfælde spørgsmål og svar), hvor andenpartdelen er underlagt konditionel relevans (jf. Sidnell 2010:63 ff., Schegloff 2007, kap. 3). Dermed følger interaktionen de samme mekanismer for sekventialitet, som samtalsprog gør.

Det næste eksempel viser også det hensyn til epistemiske rettigheder og ansvar, der udvises af deklarativt formulerede spørgsmål. Her har David, Christian og Agnete fra firemandsgruppen planlagt et sammenskudsgilde. Agnete har foreslået at lave friske forårsruller (rå grøntssagsstænger, urter og tilberedt kød rullet i rispapir). Efter Davids accept af forslaget i den første kommentar i uddraget tilføjer Agnete, at hun også kan medbringe almindelige forårsruller at supplere med; til forskel fra de friske forårsruller har hun dog ikke lavet almindelige forårsruller før, men tilbyder at købe nogle fra frost.

2) Firemandsgruppen: Forårsruller (kommentar 5-8 i en længere tråd)

The screenshot shows a Facebook thread with four messages. The first message is from David (blue profile picture) saying 'Forårsruller er klart en god idé 😊' and 'Synes godt om · Svar · 12. maj kl. 00:10'. The second message is from Agnete (green profile picture) saying 'Jep, jeg laver friske ruller! Kan også evt. købe nogle af de klassiske med - jeg har ikke prøvet at lave almindelige forårsruller før, men hvis I kan leve med daloon eller noget lignende kan jeg godt lige købe sådan en pakke med!' and 'Synes godt om · Svar · 12. maj kl. 09:21'. The third message is from Christian (red profile picture) with an arrow pointing to it from the left. It says 'Du ved godt jeg har kavet forårsruller mange gange ikk 😞' and 'Synes godt om · Svar · 12. maj kl. 10:08'. The fourth message is from Agnete (green profile picture) saying 'Jo! Men hvad tænker du, skal vi købe ingredienser til dem og så tage det med så vi kan lave dem hos jer? Jeg laver de friske hjemmefra, jeg har det hele til dem - men jeg er bange for at jeg ikke får tid til at tage ned og købe ind til de almindelige!' and 'Synes godt om · Svar · 12. maj kl. 10:11'.

Christians spørgsmål i den efterfølgende kommentar er formuleret som en deklarativ sætning, påhæftet et "ikke". I mundtlige samtaler er der en stærk præference for at svare bekræftende på spørgsmål med negative tags (jf. Heritage & Raymond 2012:181) – en præference ser også ud til at være i kraft i denne Facebook-interaktion, da Agnete svarer bekræftende. Kombineret med indledningen "Du ved godt" og den deklarativt ordstilling giver det indtryk af, at Christian har en klar forventning om, hvad svaret bliver (jf. figur 1). Agnetes forslag om at medbringe frosne ruller fremstår muligvis som en slags forsikring, da hun ikke har prøvet at lave dem selv fra bunden, og det ser ud til, at Christian tolker dette som en hentydning om, at hun mener, hendes forårsruller ikke vil lykkes, eller måske endda, at Agnete overvejer helt at droppe at lave forårsruller selv. Det får ham til at påpege, at han selv har lavet dem før, hvilket er noget Agnete *bør* vide, siden han har lavet dem til hele firemandsgruppen. At Christian mener, det er noget hun *bør* vide, gøres ekstra klart af introduktionen "Du ved godt", og hans formulering af spørgsmålet, der lægger kraftigt op til bekræftelse. Det, Christian ser ud til at bruge sit spørgsmål til, er altså at anklage Agnete for at have overset noget relevant viden, hun burde have forholdt sig til. Hun kunne fx have spurgt ham til råds i stedet for at give op og ty til frostvareversionen af forårsrullerne. Dette illustrerer igen, hvordan de

interagerende kan hænge hinanden op på deres videnskæssige rettigheder og forpligtelser – i dette tilfælde, hvad de hver især bør vide (jf. Stivers et al. 2011:17 ff.).

Agnete svarer bekræftende, og den sekventialitet og præferencestruktur, vi kender fra mundtlige samtaler, ses altså også i dette eksempel. Hun forholder sig imidlertid ikke i særlig høj grad til Christians anklage (præcis som Anne i det første eksempel heller ikke forholder sig til, at Eva holder hende op på, hvad hun har sagt), og behandler næsten spørgsmålet som uskyldigt ved at give det en simpel bekræftelse – ”Jo!”. Hun viser dog også, at hun fortolker Christians spørgsmål som en misbilligelse af frostkøbte forårsruller, både ved hendes brug af ”*Men hvad tænker du*”, og hendes gentagelse af, at hun laver en portion ruller hjemmefra. Desuden tilføjer hun, at hun er i tidsmæssige vanskeligheder, hvilket hun muligvis ser som en formildende omstændighed ift. Christians misbilligelse. Selvom hun ikke forholder sig til den konkrete anklage, viser hun altså stadig en orientering mod noget misbilligende i Christians kommentar, samt muligvis en smule forvirring om, hvorfor spørgsmålet er relevant¹.

For at opsummere dette eksempel udfører det deklarative spørgsmål igen de samme funktioner som i det første eksempel. Først og fremmest udpeger det et punkt, som spørgeren har brug for en afklaring på, samtidig med at det viser, at spørgeren allerede har en klar forventning om svaret. For det andet indgår der også i dette spørgsmål et aspekt af epistemisk ansvar og rettigheder; i dette konkrete tilfælde spiller det især en interessant rolle, at spørgsmålet bruges til at holde nogen op på deres videnskæssige forpligtelser.

Analysernes betydning for diskussionen om skrift vs. tale

Jeg har nu fremlagt min analyse af to eksempler fra mine Facebookdata. I forhold til den overordnede diskussion om samspillet mellem skriftsprog og talesprog i online interaktion ser jeg særligt to vigtige pointer i analysen.

- For det første er der i begge eksempler en entydig sekventialitet, som ser ud til at fungere som i mundtlige samtaler. Spørgsmål afkræver svar, og det får de. Præferencer, som fx presset for en bekræftelse fra en ”ikke”-genafslutning, er også i spil og påvirker elementerne i sekvensen. Det ser altså ud til, at der er nogle *interaktionelle mekanismer* i kommentarspor på Facebook, der i høj grad ligner dem vi ser i mundtlige samtaler.

- For det andet ser det ud til, at det konkrete fænomen, jeg har præsenteret i analysen – deklarativer som spørgsmål – også fungerer, som de gør i samtaleproget, i hvert fald på engelsk, da samtaleanalytiske beskrivelser af det i den engelsksprogede litteratur har kunnet understøtte min analyse. I mit speciale præsenteres en kort pilotundersøgelse, der peger på, at de deklarativt formulerede spørgsmål også fungerer sådan i danske samtaler, men mere fyldestgørende undersøgelser må til, før dette kan bekræftes endeligt.

Men hvad betyder dette for diskussionen om skrift vs. tale online? For at diskutere dette vil jeg først kort vende tilbage til mit afsnit 2, hvor jeg redegjorde for den hidtidige diskussion på området og konkluderede, at de talesprogstræk, der indtil videre er blevet undersøgt, har været karakteristiske for en genre eller et register, der oftest associeres med talesprog (eller karakteristiske for

konceptuelt talesprog; Jensen 2014). Ser vi på diskussionen fra de vinkler, den hidtil er blevet set på fra, kan man sige, at den konklusion Jensen drager i sin artikel med den velopsummerende titel ”*Tale er tale; skrift er skrift*” (2014) er helt gyldig – skriftsproget online *er* skriftsprog, selv hvis det bærer træk, der hører talesproget til konceptuelt, stilistisk, genre- og registermæssigt eller pr. association (herunder fx forskellige ortografiske tricks som brugen af versaler eller alternative stavemåder). Det er også, som Stæhr (2015) pointerer, skriftsprog, selvom vi bruger det til flere ting og i flere situationer, end vi gjorde førhen – altså som hverdagsskriftsprog – hvilket også kan påvirke det formelt. Analysen i denne artikel kan ikke bruges til at argumentere mod dette. Vi har stadig at gøre med sprog på skrift – produceret med hænderne og ikke med munden, taget ind gennem øjnene og ikke ørerne. Selv hvis visse elementer af sproget mere ligner noget, vi kender fra eller associerer med tale, kan det ikke ændre på, at skrift er skrift. Hvad analysen dog *kan* bruges til, er at sætte spørgsmålstegn ved, om ikke det perspektiv, der er blevet taget på diskussionen, burde være anderledes. Der er interaktionelle mekanismer i skriftlige samtaler på Facebook, der ligner samtalesproget så meget, at vi meningsfuldt kan analysere dem, som vi analyserer mundtlige samtaler. Derudover viser analysen, at samtalegrammatikken, der ellers netop tager udgangspunkt i, at samtalesprogets grammatik er anderledes end skriftsprogets, er en funktionsdygtig ramme at undersøge konkrete fænomener i. Årsagen er, at begge slags sprog er interaktionelle. Mundtlige samtalegrammatiske fænomener er i høj grad betinget af rammerne for interaktionen – det er det faktum, at mening skabes af og til interaktion mellem flere mennesker, hvilket også gør den analyserbar for os, der ser på interaktionen udefra (gennem fx *next turn proof procedure*). De samme rammer gælder tydeligvis på Facebook – i hvert fald i de to grupper jeg har undersøgt. Både i mundtlig og skriftlig interaktion betyder de interaktionelle rammer, at samtaler og de handlinger, vi udfører i dem, organiseres sekventielt. Det sprog, vi finder online, kan således kaldes interaktionelt, hvilket er årsagen, til at vi finder forekomster af samtalegrammatiske fænomener – altså fænomener, der har en funktionel og distributiv systematik og logik i deres forekomst.

Det er altså muligvis en mere interessant tilgang til online interaktion at undersøge, hvordan det ligner mundtlig samtalesprog, end det er at spørge, i hvor høj grad det er en skrift-tale-hybrid; sådan en undersøgelse lader nemlig til primært at afsløre forskellige registertræk. Med andre ord kunne det være mere produktivt at sammenligne online interaktion med samtalesprog frem for talesprog. Artiklens analyse viser, at en samtaleanalytisk og samtalegrammatisk tilgang er både funktionsdygtig og produktiv at anlægge. Den kan muligvis belyse visse dele af skriftsproget online, som vi hidtil ikke har fokuseret så meget på, men som kan give os en bedre forståelse af, hvordan det fungerer, både i sig selv og sammenlignet med traditionelt forstået skriftsprog samt samtalegrammatikken i mundtlige samtaler. Der står dog stadig uafklarede diskussioner og spørgsmål tilbage, særligt omkring metoden. Analysen viser, at det fungerer at bruge samtaleanalyse som metode og samtalegrammatikken som ramme i undersøgelser af online interaktion. Dermed ikke sagt, at alle samtaleanalysens principper problemløst kan overføres til online skriftligt data – blandt de mest åbenlyse forskelle mellem mundtlige samtaler og online interaktion er fx turtagningsdynamikken (og herunder også overlap og afbrydelser; se Hayashi 2013 om turtagning), brugen af minimalresponser og fortsættelsesacceptmarkører (ibid.), det faktum, at fx pauser og stemmeføring ikke kan analyseres på skrift², og det faktum, at skriftlige samtaler altid

vil være asynkrone, selv når der kun er en forsinkelse på et par sekunder mellem hver kommentar (se også kritikken af samtaleanalytisk inspirerede tilgange til online data i Jensen 2014:19 ff.). Skriftsprog er, på disse punkter, helt anderledes end samtalesprog, også på Facebook; her kommer ellers meget vigtige samtaleanalytiske indsigter til kort. Det bør dog ikke afholde os fra samtaleanalyser af skriftlig online interaktion på sekvensniveau, da dette tydeligvis kan lade sig gøre: Sekvensstruktur, præference-organisering og epistemiske forhold fungerer stort set som i samtaler. Hvordan samtaleanalytikeren imidlertid skal forholde sig til fx tidsintervallet mellem kommentarer og brugen af smileys, og i hvor høj grad det kan sammenlignes med elementer af mundtlige samtaler, står uafklaret hen. Denne artikels anbefaling er derfor, at der bør laves flere analyser af online skriftsprog med denne ramme, så området kan blive udforsket nærmere. En åbenlys effekt af dette vil være, at vi vil få afdækket, hvordan flere konkrete fænomener fungerer i online interaktion, og den vil således bygge videre på det perspektiv, der præsenteres i artiklen; flere undersøgelser kunne dog også bidrage til at etablere og udvikle en mere solid metodik og i sidste ende en bedre forståelse af forholdet mellem mundtligt samtalesprog og online interaktion.

Konklusion

Formålet med denne artikel har været at give et anderledes, interaktionelt fokuseret perspektiv på diskussionen om, hvordan online interaktion skal karakteriseres. Jeg har gjort rede for den hidtidige diskussion på området og henledt læserens opmærksomhed på, at den primært har drejet sig om genre- eller registermæssige træk. Samtidig foreslår jeg, at et interaktionelt fokus, der søger at sammenligne online interaktion med mundtligt samtalesprog, muligvis er mere produktivt perspektiv. Jeg har understøttet dette med en præsentation af to analyser af et samtalegrammatisk fænomen fundet i kommentartråde på Facebook, nemlig deklarativt formulerede spørgsmål. Analysen gør særligt to ting relevant for den overordnede diskussion om samspillet mellem skrift og tale online: For det første ser det ud til, at nogle af de interaktionelle mekanismer, i særlig grad sekventialitet, fungerer på samme måde som i samtalesproget. For det andet fungerer det pågældende fænomen også, som det gør i samtalesproget, i hvert fald på engelsk. Disse fund skal ikke tages som en afvisning af, at de hidtidige diskussioner om forholdet mellem skrift og tale online har relevans. Et ændret fokus kunne dog give mange spændende nye perspektiver på vores forståelse af samspillet mellem skrift og tale i skriftlig interaktion online, og artiklens endelige anbefaling er derfor, at vi i højere grad benytter samtaleanalyse og samtalegrammatik som metode og ramme, når vi udforsker skriftsproget på internettet.

Referencer

- Biber, D. & S. Conrad. 2009. *Register, Genre, and Style*. Cambridge: Cambridge University Press
- Brøcker, K. K., M. G. T. Hamann, M. Jørgensen, S. B. Lange, N. H. Mikkelsen & J. Steensig. 2012. Samtalsprogets grammatik: fire fænomener og nogle metodiske overvejelser. *NyS* 42, 10-40. (Set d. 30/1-17)
- Christensen, R. Z. & L. H. Christensen. 2009. *Dansk Grammatik*. Odense: Syddansk Universitetsforlag

- Crystal, D. 2006. *Language and the Internet*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press
- Crystal, D. 2011. *Internet Linguistics: A Student Guide*. London: Routledge
- Den Danske Ordbog. 2017. Øh. URL: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=%C3%B8h> (tjekket d. 29/04-17)
- Giles, D., W. Stommel, T. Paulus, J. Lester & D. Reed. 2015. Microanalysis Of Online Data: The methodological development of “digital CA”. *Discourse, Context and Media* 7, 45-51
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det Danske Sprog*. Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Hayano, K. 2013. Question Design in Conversation. I: Sidnell, J. & T. Stivers: *The Handbook of Conversation Analysis*, 395-414
- Hayashi, M. 2013. Turn Allocation and Turn Sharing. I: Sidnell, J. & T. Stivers: *The Handbook of Conversation Analysis*, 395-415
- Heinemann, T. 2010. The question-response system of Danish. *Journal of Pragmatics* 42, 2703–2725
- Heritage, J. 2013. Epistemics in Conversation. I: Sidnell, J. & T. Stivers: *The Handbook of Conversation Analysis*, 370-394
- Heritage, J. & G. Raymond. 2012. Navigating epistemic landscapes: acquiescence, agency and resistance in responses to polar questions. I: Jan-Peter de Ruiter (ed.). *Questions: formal, functional and interactional perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heritage, J. & D. R. Watson. 1979. Formulations as conversational objects. I: G. Psathas (ed.): *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York: Irvington Publishers, 123 – 162.
- Herring, S. (Ed.) 2010. Computer-Mediated Conversation, Part I. *Language@Internet* 7
- Herring, S. (Ed.) 2011. Computer-Mediated Conversation, Part II. *Language @Internet* 8
- Hougaard, T. T. 2004. *Nærmest en leg: En undersøgelse af sprog og interaktion i dansk webchat*. Aarhus: Ph.D.-afhandling, Aarhus Universitet. http://pure.au.dk/portal/files/83373693/Tina_Thode_Hougaard_N_rmost_en_leg.pdf (link tjekket 28/04-17)
- Iorio, J. 2015. Vernacular literacy: orthography and literacy practices. I: Georgakopoulou, A. & T. Spilioti (Eds.): *The Routledge Handbook of Language and Digital Communication*. New York: Routledge, 166-179
- Jensen, E. S. 2014. Tale er tale; skrift er skrift: om skriftsproget i de nye medier. *NyS* 46, 11-38
- Koch, P. & W. Oesterreicher. 1990 *Gesprochene Sprache in der Romania: Französisch, Italienisch, Spanisch (= Romanistische Arbeitshefte 31)*. Tübingen: Niemeyer.
- Labov, W. & D. Fanshel. 1977. *Therapeutic Discourse: Psychotherapy as Conversation*. New York: Academic Press.
- Marques, G. 2008. Establishing a Continuum in Spoken and Written Language in Student Emails. In: Nørgaard, N. (Ed.): *Systemic Functional Linguistics in Use. Odense Working Papers in Language and Communication* vol. 29
- Maynor, N. 1994. The language of electronic mail: written speech? In: Michael B. Montgomery & Greta D. Little (eds.). *Centennial usage studies*. Tuscaloosa: University of Alabama Press. 48-54
- Mikkelsen, N. H. 2011. Betydningsforskelle ved brug af helsætning efter fordi. I: I. Schoonderbeek Hansen & P. Widell (Eds.): *13. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog: Aarhus Universitet 14. - 15. oktober 2010*. Aarhus: Nordisk Institut, Aarhus Universitet, 13–24
- Paulus, T., A. Warren & J. N. Lester. 2016. Applying conversation analysis methods to online talk: A literature review. *Discourse, Context & Media*, 1-10

- Raymond, G. 2010. Grammar and social relations: Alternative forms of yes/no – type initiating actions in health visitor interactions. I: A. F. Freed & S. Ehrlich (Eds.): *‘Why do you ask?’: The function of questions in institutional discourse*. New York: Oxford University Press, 87 – 107
- Samtalegrammatik.dk. 2017. *Opslag*. URL: <http://samtalegrammatik.au.dk/opslag/> (tjekket d. 28/04-17)
- Sacks, H. 1984. Notes on methodology. I: J. M. Atkinson & J. Heritage (Eds.): *Structures of social action: Studies in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University Press
- Sacks, H., E. Schegloff, & G. Jefferson. 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50 (4), 696-734.
- Schegloff, E. 2007. *Sequence Organization in Interaction*. Cambridge, NY: Cambridge University Press
- Sidnell, J. 2010. *Conversation Analysis. An Introduction*. Malden, MA: Wiley-Blackwell
- Sidnell, J. 2013. Basic Conversation Analytic Methods. I: J. Sidnell & T. Stivers: *The Handbook of Conversation Analysis*, 77-99
- Sidnell, J. & T. Stivers. 2013. *The Handbook of Conversation Analysis*. Oxford: Wiley-Blackwell
- Stivers, T., L. Mondada & J. Steensig. 2011. Knowledge, morality and affiliation in social interaction. In: T. Stivers, L. Mondada & J. Steensig (Eds.): *The Morality of Knowledge in Conversation*. Cambridge: Cambridge University Press, 3-24
- Stæhr, A. 2015. Sociale medier og hverdagsprog. In: Gregersen, F. & T. Kristiansen (Eds.) *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* København: Sprogforandringscentret, 153-164
- Thompson, S. A., B. A. Fox & E. Couper-Kuhlen. 2015. *Grammar in Everyday Talk: Building Responsive Actions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Urban Dictionary. 2017. .P. URL: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=%3AP&defid=3972044> (link tjekket d. 29/04-17)
- WhatsApp. 2017. *How do I use Voice Messaging?* URL: <https://www.whatsapp.com/faq/en/iphone/23702247> (link tjekket 28/4-17)
- Yates, S. 1996. Oral and written linguistic aspects of computer conferencing: a corpus based study. In: Susan Herring (ed.): *Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives (= Pragmatics and Beyond, new series 39)*. Amsterdam: John Benjamins, 30-46

Noter

¹ Forklaringen på Christians spørgsmål er, at han senere viser sig at have misforstået, hvilke forårsruller Agnete havde tænkt sig at lave. Han regnede med, at hun ville lave klassiske, friturestegte forårsruller af den type hun foreslår at medbringe fra frost. Set i dette lys er både Christians fortolkning af Agnetes første kommentar samt Agnetes forvirring over Christians spørgsmål en smule mere forståelig.

² Jeg har dog gjort mig enkelte forsigtige forsøg med at bruge samtaleanalyse til at se nærmere på brugen af versaler, lange eller korte ”pauser” mellem kommentarer, intonationsmønstret i min egen højtlesning af kommentarer og de ”kropssproglige” eller intonationsmæssige hints man kan få ud af smileys. Der er dog lang vej endnu før man kan sige, at fx pauser mellem kommentarer eller brugen af versaler svarer reelt til pauser og lydstyrke i mundtlige samtaler, og flere undersøgelser må til for at undersøge, i hvor høj grad de kan bruges samtaleanalytisk.